

Arealets Benyttelse i Danmark.

Statistisk Bureau foretog i 1896 en Opgørelse over Anvendelsen af Danmarks Areal, og med paa-skønnelsesværdig Hurtighed har Bureauet meddelt Hovedresultaterne i et lille Hefte om »Arealets Benyttelse i det egentlige Danmark den 15. Juli 1896«. Der skal her fremdrages forskellige af Heftets interessante Oplysninger og dertil knyttes nogle af de Betragtninger, som de kunne give Anledning til, men en udførlig Redegørelse kan der ikke være Tale om i nærværende Tidsskrift, og de Læsere, der ønske at kende de detaillerede Oplysninger, maa selvfølgelig henvises til selve Heftets lærerige Tabeller.

Det hele i 1896 opgjorte Areal beløber sig til 6,891,051 Tdr. Ld. — ca. 690 geogr. □ Mil — hvad der er ca. 5,000 Tdr. Ld. mere end i 1888, da den næstsidste Arealopgørelse fandt Sted. Forøgelsen af hvilken ca. 4,000 Tdr. Ld. falder paa Øerne, skyldes dels Sødutørring, dels Berigtigelser i det tidligere Materiale.

Af Arealet udgjorde Kærjorder, Fællede, Moser, Sumpe og Forstrand, Heder og Lyngbakker, Flyvesand og Klit m. m. 1,118,849 Tdr. Ld. eller 158,227

Arealets Benyttelse i Danmark.

Statistisk Bureau foretog i 1896 en Opgørelse over Anvendelsen af Danmarks Areal, og med paa-skønnelsesværdig Hurtighed har Bureauet meddelt Hovedresultaterne i et lille Hefte om »Arealets Benyttelse i det egentlige Danmark den 15. Juli 1896«. Der skal her fremdrages forskellige af Heftets interessante Oplysninger og dertil knyttes nogle af de Betragtninger, som de kunne give Anledning til, men en udførlig Redegørelse kan der ikke være Tale om i nærværende Tidsskrift, og de Læsere, der ønske at kende de detaillerede Oplysninger, maa selvfølgelig henvises til selve Heftets lærerige Tabeller.

Det hele i 1896 opgjorte Areal beløber sig til 6,891,051 Tdr. Ld. — ca. 690 geogr. □ Mil — hvad der er ca. 5,000 Tdr. Ld. mere end i 1888, da den næstsidste Arealopgørelse fandt Sted. Forøgelsen af hvilken ca. 4,000 Tdr. Ld. falder paa Øerne, skyldes dels Sødutørring, dels Berigtigelser i det tidligere Materiale.

Af Arealet udgjorde Kærjorder, Fællede, Moser, Sumpe og Forstrand, Heder og Lyngbakker, Flyvesand og Klit m. m. 1,118,849 Tdr. Ld. eller 158,227

Tdr. Ld. mindre end i 1888. Dette Areal i Forbindelse med det ved Søndtørring fremkomne giver en Arealforøgelse af godt 16 □ Mil.

Det benyttede Areal er stærkt udvidet siden Aarhundredets Midte. Opgørelse over Arealets Benyttelse fandt første Gang Sted i 1861 (bortset fra de i 1838 indhentede Oplysninger), og i de forløbne 35 Aar har Tilvæksten været ca. 96 □ Mil. Den største Del af denne Tilvæxt skyldes Hedernes Opdyrkning i Jylland. Ved Aarhundredets Midte ansloges Hedearealet til ca. 134 □ Mil, i 1881 var det reduceret til ca. 86,4 □ Mil, i 1888 til ca. 74 □ Mil og i 1896 til ca. 63¹/₂ □ Mil. — Denne Tilvæxt i det benyttede Areal er jo overordentlig glædelig, men man tør neppe gaa ud fra, at den fremtidig vil fortsætte sig i samme Maalestok som hidtil. Det er de bedste Hede- og Kærjorder, der ere opdyrkede, og meget af, hvad der endnu er tilbage, vil med det nuværende lave Prisniveau for Landbrugsprodukter og med de vanskelige Arbejderforhold neppe egne sig til Opdyrkning.

Af det egentlige Landbrugsareal, Ager og Eng (tilsammen 5,096,859 Tdr. Ld.), indtage Kornsorterne ca. 41 pCt. Det er saa godt som udelukkende Hvede, Rug, Byg og Havre der dyrkes. Kornarealerne var i 1888: 2,078,648 Tdr. Ld. og i 1896: 2,110,143 Tdr. Ld. Tilvæksten i Kornarealet er altsaa ca. 31,500 Tdr. Ld. Det er imidlertid udelukkende i Jylland, at Kornarealet er steget, Tilvæksten har her været 39,200 Tdr. Ld., medens Øernes Kornareal er formindsket med ca. 7,700 Tdr. Ld.

Kornarealerne fordele sig saaledes:

	Øerne		Jylland		Tilsammen	
	1896	1888	1896	1888	1896	1888
	Tdr. L.	Tdr. L.	Tdr. L.	Tdr. L.	Tdr. L.	Tdr. L.
Hvede	51,842	73,913	10,521	14,095	62,363	88,008
Rug	194,172	179,348	332,775	329,907	526,947	509,255
Byg	294,585	316,738	212,418	223,589	507,003	540,327
Havre	232,872	233,942	563,788	538,452	796,660	772,394
Blandsæd til Modenhed	127,578	104,818	89,593	63,846	217,171	168,664

Af Kornarealet dyrkes nu ikke fuldt 3 pCt. med Hvede, ca. 24 pCt. med Byg, ca. 25 pCt. med Rug og ca. 37½ pCt. med Havre foruden ca. 10 pCt. med Blandsæd til Modenhed (sædvanlig Byg og Havre). Den fordringsfulde Hvede og Bygget (Maltbygget) dyrkes mest paa Øerne, de mere nøjsomme Kornsorter Rug og Havre fortrinsvis i Jylland.

Hvad der i ovenstaaende Tabel særlig falder i Øjnene, er den stærke Nedgang i Hvedearealet af 25 à 30 pCt. Det er Prisforholdenes Indflydelse, der her gør sig gældende, som ogsaa ved Tilbagegangen i Bygarealet. Med den stigende Kultur voxede Hvedearealet til 1876 og Bygarealet til 1881, men fra disse Aar af have de været i Tilbagegang. Tabellen viser endvidere, at i Jylland ere de med Havre og Blandsæd til Modenhed besaaede Arealer stegne med halvtredje Kvadratmil hver, hvorved der fremkommer en Forøgelse i Jyllands samlede Kornareal af ca. 4 □ Mil.

Roearealet var (Kartofler undtagne) i:

1871.....	ca.	10,200	Tdr. L.
1876.....	-	17,000	—
1881.....	-	34,300	—
1888.....	-	95,900	—
1896.....	-	161,600	—

hvoraf kommer 71,681 Tdr. Ld. paa Jylland og 89,920 Tdr. Ld. paa Øerne. Tallene for Roearealernes Udvidelse ere i Virkeligheden det mest iøjnefaldende Tegn paa en økonomisk Udvikling i vort Landbrugs Førelse. I Systemets Hovedtræk er der ikke foregaaet store Forandringer, og Arealopgørelserne give i Virkeligheden et ret slaaende Bevis paa Landbrugets Konservatisme og Langsomhed i at forandre Driftssystemerne. Kun i Arealerne med Rodfrugter er der en øjensynlig Fremgang fra Aar til Aar.

Formaalet med Rodfrugtdyrkningen er jo et dobbelt: dels at tilvejebringe Raastoffet for Industri-virksomhed — Sukker, Spiritus, Cikorie —, dels at skaffe et værdifuldt og billigt Vinterfoder for Kvæg og Svin. Men dertil kommer, at Rodfrugterne som Led i Sædskiftet medføre en mere intensiv Benyttelse af Jorden og forbedre Vilkaarene for og Udbyttet af de efterfølgende Afgrøder. Hvor Rodfrugtdyrkningen er indført paa rationel Maade i Driften, vil navnlig Brakken og det fleraarige Græsleje formindskes, eller med andre Ord: Jorden benyttes mere intensivt.

Dette viser sig saaledes paa Øerne, hvor Renbrakken i 1896 udgjorde ca. 156,000 Tdr. Ld., hvad der er ca. 12,000 Tdr. Ld. mindre end i 1888. Naar

Holbæk Amt undtages, har der været Nedgang i alle Øernes Amter; af Nedgangen falder ca. 7,000 Tdr. Ld. paa Maribo Amt, ca. 2,300 Tdr. Ld. paa Præstø Amt og ca. 2,000 Tdr. Ld. paa Svendborg og Odense Amter, men af Øernes 22,865 Tdr. Ld. med Sukkerroer falder ogsaa de 22,828 Tdr. paa disse 4 Amter (12,802 Tdr. Ld. paa Maribo Amt, 5,941 Tdr. Ld. paa Odense Amt, 3,175 Tdr. Ld. paa Præstø Amt og 909 Tdr. Ld. paa Svendborg Amt). Uagtet Roearealerne i Jylland mellem de to Opgørelser ere stegne fra 42,657 Tdr. Ld. til 71,681 Tdr. Ld., er Renbrakken dog samtidig voxet i alle jyske Amter undtagen Thisted og Aalborg Amter, nemlig fra ca. 187,000 Tdr. Ld. til ca. 194,500 Tdr. Ld. Paa Halvøen har altsaa Rodfrugtdyrkningen ikke saaledes som paa Øerne medført nogen stærkere Benyttelse af Jorden, hvad der tyder paa, at Afgrøden ikke spiller en saa stor Rolle eller er indført paa en saadan Maade i Sædskiftet, at Alt, hvad der kan vindes ved den, er vundet.

De forskellige Rodfrugter dyrkes i Jylland og paa Øerne i følgende Udstrækning:

	Øerne	Jylland
	Tdr. Ld.	Tdr. Ld.
Sukkerroer.....	22,865	112
Cikorie.....	475	371
Runkelroer.....	50,413	4,550
Turnips.....	3,828	49,113
Kaalrabi.....	1,196	10,541

De forskellige Sorters forskellige Udstrækning paa Øerne og Halvøen skyldes de forskellige Fordringer, de stille. Runkelroer fordre god Jord og rigelig Varme, Turnips ere mere haardføre og nøjsomme.

Det Areal, der i det danske Landbrug dyrkes med Rodfrugter, er forholdsvis lille, sammenlignet med Lande, der have en udviklet rationel Dyrkning af Hakkefrugter, og der er ingen Tvivl om, at Rodfrugtarealet baade kan og bør udvides langt mere hos os, end sket er. Meget tyder paa, at dette ogsaa vil finde Sted, og det vil da medføre en mere intensiv Benyttelse af Jorden, i det hele en højere Kultur og et forøget Udbytte.

Af Kartofler dyrkedes i 1896 paa Øerne 28,591 Tdr. Ld. og i Jylland 66,398 Tdr. Ld. Det første Sted har Avlen været lidt i Tilbagegang, det sidste lidt i Fremgang.

De under Benævnelsen Bælgsæd indbefattede Sædarter: Ærter, Bønner og Vikker have været i stærk Tilbagegang. De indtog i 1866 ca. 67,000 Tdr. Ld., i 1888 ca. 31,000 Tdr. Ld. og i 1896 ca. 16,700 Tdr. Ld. Af disse 3 Sædarter indtage Ærter langt den største Plads, nemlig ca. 12,537 Tdr. Ld., de dyrkes nu alene til Menneskeføde, medens de tidligere ogsaa anvendtes til Kreaturfoder. Ærter kunne give et meget stort Udbytte, men naar saa Faa nu dyrke dem, er Grunden den store Usikkerhed, der klæber ved Ærteavlens. — I vort Landbrug er nu den rene Bælgsæd for en væsentlig Del afløst af Blandsæd til Modenhed og Grønfoder, der fra ca.

83,000 Tdr. Ld. i 1866 steg til ca. 245,000 Tdr. Ld. i 1888 og nu indtager ca. 265,000 Tdr. Ld.

Handelsplanterne — Raps, Hør og Hamp, Tobak, Kommen o. s. v. — spille nu en aldeles underordnet Rolle i vort Landbrug. Endnu saa sent som i 1866 optog Rapsen ca. 28,000 Tdr. Ld., medens den nu kun indtager 737 Tdr. Ld., Hør og Hamp optage 206 Tdr. Ld., Tobak 189 Tdr. Ld. og Kommen 125 Tdr. Ld. Som bekendt spillede Handelsplanterne tidligere en langt vigtigere Rolle end nu, hvad der bl. a. skyldtes, dels de stærke Opfordringer fra Regeringens Side til at dyrke Planter til industrielt Brug, dels at de dannede Raastoffet for en udbredt Husflid, som Nutiden desværre slet ikke kender. Men fordi Handelsplanterne nu ikke mere have nogen Betydning for vort Landbrug, er det jo ikke udelukket, at de atter kunne faa det. Vi eje i nogle Retninger nu mere end forhen Betingelserne for deres fordelagtige Dyrkning. De fordre Jord i god Kultur, i stærk Gødningskraft, og en tættere Befolkning — baade for selve Dyrkningens og for den senere fabriksmæssige Behandlings Skyld. Disse Betingelser opfyldes nu bedre end i 30'erne og 40'erne, og udelukket er det ikke, at kommende Arealopgørelser ville konstatere en voxende Dyrkning af Handelsplanterne.

Af den under Plov værende Jord var ved sidste Opgørelse ca. 1,717,600 Tdr. Ld. udlagt til Høslæt og Græsning, hvoraf godt de 2 Tredjedele fandtes i Jylland. Kløver- og Græsarealerne ere voxede i den sidste Menneskealder, dog ikke meget, de optog i 1881 ca. 1,670,000 Tdr. Ld. og i 1888 ca. 1,668,000

Tdr. Ld. Fremgangen fra 1888 til 1896 falder udelukkende paa Jylland, hvor disse Arealer ere voxede med ca. 50,500 Tdr. Ld., medens der paa Øerne har været en Tilbagegang af ca. 560 Tdr. Ld. — Af Kløver- og Græsarealerne benyttedes i 1896 5,272 Tdr. Ld. til Avl af Kløver- og Græsfrø. Frøavlsarealet har været i Tilbagegang — det var saaledes i 1871 ca. 8,000 Tdr. Ld. —, hvad der nødvendigvis maa ske, naar Frøavlen er slet og Priserne ringe. Af Kløver- og Græsfrø have vi Overskudsindførsel til en aarlig Værdi af mellem 4 og 5 Mill. Kr., der strængt taget ikke behøvede at gaa ud af Landet, og da ogsaa Erfaringen herhjemme godtgør, at Avlen kan give udmærkede Indtægter, naar den drives rationelt, og da der fremdeles nu begynder at udfolde sig Bestræbelser for at befordre en rationel Frøavl, vil forhaabentlig den næste Arealopgørelse udvise Fremgang for Frøavlsarealet.

For Engarealet viste Opgørelserne Fremgang til 1881, derefter Tilbagegang. Det samlede Engareal var i 1888 ca. 415,900 Tdr. Ld., i 1896 ca. 412,600 Tdr. Ld., hvoraf 318,000 Tdr. Ld. falder paa Jylland, 94,600 Tdr. Ld. paa Øerne. Jyllands Engareal er altsaa mellem 3 og 4 Gange saa stort som Øernes. Nedgangen i Engarealet fra 1888 til 1896 falder udelukkende paa Jylland (med ca. 7,400 Tdr. Ld.), paa Øerne har der derimod været en Tilvæxt af ca. 4,000 Tdr. Ld. Det Almindelige vil jo være, at Engarealerne indskrænkes, som Kulturen skrider frem: naar Vandløbene reguleres, naar Jorden tørlægges og Overfladevandet fra Agrene, som i ældre Tid strømmede ned over de lavere liggende Enge,

nu ved Jordens bedre Behandling og ved dens Dræning afsætter sine gødende Bestanddele i selve Agerjorden, vil det medføre aftagende Udbytte af Engene, der efterhaanden opbrydes og indtages til Agerland. Der har da ogsaa tidligere paa Øerne fundet en betydelig Indskrænkning Sted af Engarealet, og naar dette mellem de 2 sidste Arealopgørelser nu er voxet med ca. 4,000 Tdr. Ld., skyldes det formentlig bl. a. den Omstændighed, at Øerne i dette Tidsrum ved Soudtørring ere forøgede med ca. 4,000 Tdr. Ld.

Skovarealet voxer stadig. Først og fremmest skyldes dette de store Plantningsforetagender paa Jyllands Heder, noget ogsaa Beplantninger af Klitter og af udyrket Jord i Landets forskellige Egne. Have- og bevoxede Skovarealer havde følgende Størrelse:

	1896	1888
	Tdr. Ld.	Tdr. Ld.
Øerne	262,459	244,238
Jylland	251,450	198,494
Danmark	513,909	442,732

Tilvæksten har altsaa været ikke mindre end ca. 71,000 Tdr. Ld. eller godt 7 □ Mil, hvoraf over 5 □ Mil komme paa Jylland mod knapt 2 □ Mil paa Øerne. Det er ikke blot hos os, at Lysten til Træplantning og Skovarealet tiltage, men det gælder ogsaa i de fleste vest- og mellemeuropæiske Lande. Tilvæksten

hos os skyldes fornemmelig 2 Grunde: dels er Nutidens Skove ved rationel Kultur blevne værdifuldere end Fortidens — »Øxen giver Træ« —, dels har man nu faaet Blikket helt op for den store Betydning, som Skove og Træplantninger have for Landet, for Mennesker og Dyr. Men er Skovenes økonomiske Betydning voxet stærkt i den sidste Menneskealder, ere de paa den anden Side blevne mindre smukke og maleriske. Dette skyldes ikke blot den rationelle Skovkultur med sine Udluftninger og Gennemhugninger, men ogsaa den stærke Tilvæxt i Naaletræarealerne og Indførelsen af Naaletræer i de gamle Løvskove. Fra 1888 til 1896 har Tilvæksten i Naaletræarealerne været: paa Øerne fra 44,000 Tdr. Ld. til 49,000 Tdr. Ld. (ca. $\frac{1}{2}$ □ Mil), i Jylland fra 74,000 til 117,000 Tdr. Ld. (ca. $4\frac{1}{3}$ □ Mil).

Ogsaa levende Hegn og Læplantninger have en overordentlig stor Betydning. Rent bortset fra den æstetiske Side af denne bryde de Vindens skadelige Virkninger og bidrage vistnok til at forhøje Varmegraden og Dugdannelsen, hvad der atter fremmer Kulturplanternes Væxt. Arealerne med levende Hegn og Beplantninger ere sikkert tiltagne betydeligt i de senere Aar; de udgjorde i 1896 ca. 17,000 Tdr. Ld., medens de tilsvarende Arealer i 1888 henregnedes dels til Skov, dels til Haver.

(Se omstaaende Tabel).

Nedgangen i disse Tal skyldes til Dels, at en Del Hede i 1896 er henført under »endnu ubeplantede Skovarealer«.

— Det lille Hefte indeholder endnu en Del interessante Oplysninger, saaledes om Størrelsen af

Heder og Lyngbakker indtoge:

	1896	1888
	Tdr. Ld.	Tdr. Ld.
paa Øerne	10,774	12,171
i Jylland.....	623,083	726,530
Tilsammen	633,857	738,701

de merglede og drænedede Arealer, af Søer, Damme og Vandløb etc., angaaende hvilke Oplysninger der imidlertid maa henvises til selve Heftet, som faas i Boghandelen til en Pris af 25 Øre.

H. Hertel.